

Студент 4 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ

ВПЛИВ ЗОВНІШНІХ ЧИННИКІВ НА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА ЗАЛЕЖНО ВІД СТАДІЇ ЖИТТЄВОГО ЦИКЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. Розглянуто сутність і вплив чинників зовнішнього середовища на формування конкурентного середовища підприємства. Визначено вагомність кожного фактора залежно від стадії життєвого циклу підприємства.

Аннотация. Рассмотрена сущность и влияние факторов внешней среды на формирование конкурентной среды предприятия. Определена весомость каждого фактора в зависимости от стадий жизненного цикла предприятия.

Annotation. The essence and influence of environment factors on forming of competitive environment of enterprise are considered. Ponderability of every factor depending on the stage of life cycle of enterprise has been defined.

Ключові слова: конкурентоспроможність, конкурентоспроможність підприємства, фактори, життєвий цикл підприємства, стадії життєвого циклу.

В умовах нестабільного оточуючого середовища істотну роль у забезпеченні ринкової стійкості та конкурентоспроможності будь-якого підприємства відіграє ефективність управління його життєвим циклом. Однак на конкурентоспроможність підприємства також впливають і чинники усіх рівнів конкурентних відносин. Циклічний характер розвитку, притаманний усім без винятку підприємствам, змушує їх швидко адаптуватись до змін у внутрішньому та зовнішньому середовищах та проявляти гнучкість і динамічність, необхідні для їх стабільного зростання. Кожен чинник може мати позитивний або негативний вплив на конкурентоспроможність підприємства. Треба зазначити, що чинники можуть діяти мінливо і з різним ступенем впливу в різні моменти часу. Для одержання повної картини складових конкурентоспроможності підприємства необхідно чітко визначити і класифікувати всю сукупність чинників. Це потребує з'ясування сильних і слабких сторін підприємства, а також тих чинників, які тією чи іншою мірою впливають на позицію підприємства з урахуванням життєвого циклу підприємства.

Впливу чинників зовнішнього середовища на конкурентоспроможність підприємства та розгляд етапів життєвого циклу присвячені праці таких вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема А. Ніколаєва, Н. Яшина, А. Костіна, М. Портера, Базарова Т. Ю., Корягіна С. В., Кузьміна О. Є., Мельника О. Г. та ін.

Метою дослідження є визначення чинників впливу зовнішнього середовища на конкурентоспроможність підприємства залежно від стадії життєвого циклу підприємства.

Важливу роль у формуванні поведінки підприємства в умовах конкуренції відіграють чинники зовнішнього середовища. Саме під їх впливом, як правило, і складається конкретна ситуація на ринку. За твердженням М. Портера, розмаїтість чинників, що впливають на діяльність підприємств, є настільки великою, що підприємства, які не встигають реагувати на них, ризикують втратити конкурентні позиції, що в умовах ринкової системи може мати погані наслідки [1, с. 87].

А. Ніколаєв під зовнішніми чинниками розуміє, по-перше, заходи державного економічного та адміністративного впливу на виробника, по-друге, основні характеристики ринку діяльності підприємства (його тип, місткість, наявність і можливості конкурентів, забезпеченість, склад і структура трудових ресурсів). По-третє, діяльність суспільних і недержавних інститутів, політичних партій, рухів, блоків. Такі самі чинники наведені в праці Н. Яшина [2].

А. Костін [2] визначає зовнішні чинники як економічні чинники навколишнього середовища, які виявляються у сферах виробництва, обігу і споживання.

М. Портер показує п'ять чинників, які, на його думку, найбільшою мірою впливають на конкурентоспроможність підприємства: боротьба з існуючими конкурентами; погрози з боку нових конкурентів; можливості проведення торгів з постачальниками; можливості споживачів зробити свій вибір та здійснити торги з ними; загрози з боку альтернативних виробів і послуг (продуктів-аналогів) [1].

Більша частина авторів виділяють основні групи чинників: економічні, політичні, правові, соціокультурні, технологічні, міжнародні та демографічні.

Зазначені чинники не враховують стадії життєвого циклу підприємства. Кожен з чинників важливий у діяльності підприємства для формування його конкурентоспроможності, однак залежно від стадії життєвого циклу підприємства значущість перерахованих чинників різна.

Осовська Г. В. та Осовський О. А. визначають, життєвий цикл підприємства як період його існування,

починаючи з розробки концепції бізнес-системи та закінчуючи моральним або фізичним застаріванням, що завершується ліквідацією або перетворенням у нову систему з іншими цільовими орієнтирами [3].

За Базаровим Т. Ю., стадії розвитку підприємства – це періоди життя підприємства в рамках однотипних ціннісних орієнтирів. Натомість, Корягіна С. В. конкретизує зміст стадії життєвого циклу підприємства як проміжку часу, протягом якого діяльність підприємства характеризується відносною стабільністю таких параметрів: напрям та інтенсивність розвитку; стратегічні та тактичні цілі; способи і особливості формування ресурсного потенціалу; конфігурація організаційного механізму. Кількість стадій життєвого циклу підприємства у працях різних дослідників коливається від чотирьох до десяти. Досить поширеним у літературі є поділ життєвого циклу підприємства на чотири стадії: зародження, зростання, зрілості та занепаду підприємства. Такого підходу дотримуються, зокрема, Кузьмін О. Є. і Мельник О. Г. [4].

Узагальнюючи теоретичні основи щодо визначення зовнішніх чинників впливу та стадій життєвого циклу підприємства, сформовані основні характеристики для кожної стадії життєвого циклу (таблиця).

Найбільш вагомими чинниками зовнішнього середовища є економічні чинники. Вони впливають на всі стадії життєвого циклу підприємства за рахунок включення стану економіки, який, у свою чергу, обумовлює можливість залучення підприємством додаткового капіталу, тому що уряд регулює податки, грошову масу, відсоткову ставку за кредит та ін.

Політичні чинники суттєво впливають на стадії життєвого циклу підприємства, його вплив визначається сферою функціонування, найбільш важливим є стадія зародження. Політичні чинники повинні вивчатися, у першу чергу, для того, щоб мати ясне уявлення про наміри органів державної влади відносно розвитку суспільства й про засоби, за допомогою яких держава має намір втілювати в життя свою політику. Недоліки законодавства, недосконалість і часта зміна податкового законодавства в цілому негативно впливають на функціонування галузі й на конкурентну позицію підприємства у ній, тому цей чинник є особливо важливим на стадії зростання [5, с. 176].

Таблиця

Вплив зовнішніх факторів на життєвий цикл підприємства

Стадія життєвого циклу	Значущі чинники зовнішнього середовища	Характерні особливості вибору чинника
Зародження	економічні, політичний, соціокультурні	Початок формування стратегічного потенціалу підприємства, основна мета – виживання на ринку, організація праці – спрямованість на максимізацію прибутку, основне завдання – вихід на ринок, перше поєднання складових виробничого процесу, подолання бар'єрів "входу"
Зростання	економічні, соціокультурні, правові	Короткостроковий прибуток та прискорене зростання, основне завдання – закріплення ринку, організація праці спрямована на планування прибутку та розробку механізму стимулювання, підвищення ступеня агресивності конкурентної стратегії підприємства, виникнення системи зв'язків виробничого процесу
Зрілість	технологічні, міжнародні, демографічні	Найвищий рівень розвитку підприємства, найвища продуктивність використання ресурсів; основна мета – забезпечення стабільності, збереження досягнутого рівня розвитку на найдовший відрізок часу; вибір оптимальної системи стосунків; початок реорганізації основних ланок технологічного процесу та основних підсистем підприємства, тенденція до старіння персоналу: формального та фізичного
Занепад	технологічні, економічні, соціокультурні	Забезпечення оновлення всіх функцій підприємства, зростання забезпечується за рахунок колективізму; основне завдання – омолодження, в галузі організації праці – впровадження найсучасніших досягнень НТП

При розгляді групи технологічних чинників слід урахувати, що для успішного функціонування підприємство повинно пристосовуватися до технічних і технологічних змін, інакше воно втратить конкурентоспроможність, тому цей чинник також є важливим, особливо на стадіях зрілості та занепаду.

Група соціокультурних чинників відображає стан і динаміку соціальних процесів. Вплив цієї групи двоякий: з одного боку, вони суттєво впливають на рівень, динаміку і специфічні особливості попиту на кожному конкретному ринку; з другого боку, ці чинники відбиваються на рівні ефективності виробничо-господарської діяльності підприємства, тому вони вагомі на стадіях зародження, зростання та занепаду.

Зміна демографічних чинників добре прогнозована. Можливо заздалегідь вказати і процентний, і абсолютний склад населення за статтю, віком, сімейним станом і кількістю дітей. Тому цей чинник є найменш вагомим порівняно з іншими, але на стадії зрілості необхідно приділяти достатню увагу, тому що демографічне середовище містить у собі такі показники, як наявна й потенційна кількість робочої сили, кваліфікаційні характеристики робочої сили й т. д.

Таким чином, урахування впливу чинників макросередовища на формування життєвого циклу підприємства є головною передумовою його ринкової стійкості. Потрібен аналіз змін складових елементів зовнішнього середовища підприємства на кожній із стадій життєвого циклу підприємства. Є можливість краще зрозуміти суть та характер процесів, зумовлених циклічним розвитком підприємства, а також істотно підвищить ефективність управлінських механізмів, що застосовуються на різних стадіях його життєвого циклу.

Література: 1. Основні фактори конкурентоспроможності підприємства [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua>. 2. Воронкова А. Е. Управлінські рішення в забезпеченні конкурентоспроможності підприємства. Організаційний аспект : монографія / Воронкова А. Е., Калюжна Н. Г., Отенко В. І. – Х. : ВД "ІНЖЕК". – 512 с. 3. Осовська Г. В. Основи менеджменту : навч. посібн. / Осовська Г. В., Осовський О. А. – К. : Кондор, 2006. – 664 с. 4. Теоретичні основи конкурентної стратегії підприємства : монографія / за заг. ред. д-ра екон. наук, професора Іванова Ю. Б., д-ра екон. наук, професора Тищенка О. М. – Х. : ВД "ІНЖЕК", 2006. – 384 с. 5. Селезньова Г. О. Управління конкурентоспроможністю підприємства : конспект лекцій / Селезньова Г. О. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2009. – 196 с. 6. Михайлова Н. В. Вплив зовнішніх факторів на формування конкурентного середовища / Михайлова Н. В. // Регіональні перспективи. – 2003. – № 9–10(34–35). – С. 46–47. 7. Доненко Т. В. Сутність життєвого циклу підприємств та фактори, що впливають на його формування / Доненко Т. В. // Науковий вісник. – 2008. – № 18.8. – С. 169–175.